

Urednikov uvod: družba in nove tehnologije

Tokratna številka revije prinaša najprej dva članka bolj epistemološke narave, temu pa sledi tematski sklop izbranih člankov iz lanskoletnega srečanja sociologov Slovenije, z naslovom Družba in nove tehnologije in družba. V terminološkem kotičku pa se nahaja še en aktualen članek o položaju slovenščine v evropski jezikovni mavrici.

Prvi od uvodnih dveh člankov je izjemno zanimiv in inovativen, zaradi soavtorstva dveh kolegov iz tujine pa je podan v angleščini. Predstavlja tehten teoretični in empirično podkovan poskus paradigmatškega preboja pri obravnavi sodobne socialne razslojenosti ljudi. Trije avtorji, Müller, Nemeth in Toš, uvodoma prikažejo slabosti dosedanjih, pretirano enorazsežnih in zato vsebinsko oskubljenih pristopov k aktualni problematiki razslojenosti, nato pa predlagajo nov večrazsežni pristop, ki sloni na sintetičnem prikazu glavnih tveganj, s katerimi se sooča sodobni človek.

Drugi članek se ukvarja z veljavnostjo raziskovanja elit in sistemov oblasti in spada v področje politične sociologije. Avtor Kramberger obravnava izbrane teoretske okvire za proučevanje sodobnih elit in nakazuje raznovrstne motivacijske momente pri raziskovalcih elit. Pri proučevanju elit gre sicer zgolj za pogojno objektivnost raziskovalnega postopka, predvsem zaradi večje koncentraciji moči pri objektu raziskovanja, kar v sam proces sistematičnega raziskovanja vnaša številne motnje, v obliki starih in novih ideološko-oblastnih primesi. Hkrati pa avtor nakazuje, da del motenj vnaša v raziskovanje tudi raziskovalna sfera, organizirana kot oblastna struktura. Ena in druga vrsta motnje postaneta bolj obvladljivi, če so izpolnjeni določeni strukturni pogoji tovrstnega raziskovanja.

Tematski sklop o novih tehnologijah in njihovi vpetosti v družbeno okolje in njeno dinamiko razčlenjuje pet izbranih člankov. V prvem Werle na primeru širjenja interneta preverja ustreznost tradicionalnih industrijskih in tehnoloških politik. Ugotavlja, da se je v času širjenja svetovnega spleta to tehnološko rešitev vgradil tudi kulturni kontekst začetnih snovalcev in uporabnikov prvotne računalniške skupnosti. Ta kulturni kontekst je mešanica globalizacije in teženj h kulturni konvergenci, odseva pa tudi bogastvo in diverzifikacijo pluralnih kultur, kar predstavlja vrednoto in ne pomanjkljivost spleta. Zato avtor protestira proti novejšim političnim težnjam po standardizaciji in enotnem nadzoru informacijskih tokov, ki se pretakajo preko svetovnega spleta.

V drugem preglednem in zelo sistematičnem članku se štirje avtorji, Dolničar, Vukčević, Kronegger in Vehovar, ukvarjajo z digitalnim razkorakom na svetovnem spletu. Uvodoma predstavijo strokovno literaturo in terminološke posebnosti pojava, sledi obravnava indikatorjev in dejavnikov razkoraka ter metodoloških opredelitev, pa izbor nekaterih vidnejših nacionalnih študij. Orisan je tudi digitalni razkorak v Sloveniji, kjer osnovni kazalci kažejo na naraščajoče razlike med socio-ekonomskimi segmenti glede dostopa do interneta ter njegove uporabe. Članek se končuje s primerjavami Slovenije z državami Evropske unije.

V tretjem članku avtorica Oblakova proučuje izrabo komunikacijskih potencialov interneta. Na podlagi empirične analize ugotavlja, da internet postaja nov dejavnik družbenega razlikovanja, in sicer v dveh smereh. Najprej utrjuje obstoječe družbene prepreke, ki že tako deprivilegirane posameznike še bolj oddaljujejo od dogajanj v družbi, po drugi strani pa se kot medij, ki je po naravi interaktiven, še ni oblikoval kot most, ki bi med seboj povezoval (različne) uporabnike.

Četrti članek tematskega sklopa se ukvarja z novimi tehnologijami z vidika krize in nadaljnjega razvoja države blaginje. Avtor Fleissner meni, da se centralne nacionalne administracije in obsežni aparati socialne države neustrezno odzivajo na hitre družbene spremembe, zato predlaga, da proučimo številne nove manjše, bolj decentralizirane skupnosti, ki za izvedbo svojih socialnih programov uporabljajo nove komunikacijske tehnologije in so v svojem delu bolj humane. S tovrstno pozornostjo na dobre prakse, meni avtor, lahko preveč birokratsko državo blaginje preoblikujemo, ne pa odpravljamo.

Zadnji članek tematskega sklopa se ukvarja z možnostjo zavzetejše vloge sociologov v procesu pravne zaščite človekovih pravic. Avtor Zalar izhaja iz teze, da je spoštovanje človekovih pravic v evropskih družbah temelj legitimnosti oblasti in družbene regulacije, tudi tiste regulacije, ki bodisi dopušča ali prepoveduje uporabo novih tehnologij. Namen članka je približati sociologiji temeljni instrumentarij, ki ga uporabljajo slovenska sodišča in Sodišče za človekove pravice v Strasbourgu pri odločanju o človekovih pravicah v zvezi z novimi tehnologijami, in razkriti, v katerih elementih tega instrumentarija je prostor za sociološke argumente. Članek se končuje z zanimivo tezo, da nadaljnji antropocentrični razvoj prava o človekovih pravicah v zvezi z uporabo novih tehnologij ni perspektiven, treba bi ga bilo širiti še v smeri pravic prihodnjih generacij, živali in robotov.

V rubriki, ki se ukvarja z vlogo jezika v družbi, nas avtor Stabej popelje v razmišljanje o tem, kako se godi in kako se bo godilo slovenščini v razširjeni Evropski uniji. Obravnava spremembe v mednarodnem in državnem statusu slovenskega jezika, nakazuje komunikacijske navade in potrebe v slovenski jezikovni skupnosti ter se loteva novih vprašanj o jezikovni politiki in jezikovnem načrtovanju v Republiki Sloveniji.

Pri knjižnih recenzijah se je nabralo šest tehničnih ocen knjižnih del iz področja sociologije. Sledi še stalna rubrika Profesionalne novice, v kateri tokrat podajamo utemeljitvi za podelitev naziva častnega člana Slovenskega sociološkega društva dvema zaslužnim sociologoma, Zdenku Roterju in Marku Kerševanu. Po običaju rubriko zaokroža še pregled sociološke produkcije v zadnjem štirimesečnem obdobju, z izrecno navedbo del, ki so izšla v tujini.

*Anton Kramberger,
glavni urednik*